

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧОРТКІВСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПІДПРИЄМНИЦТВА І БІЗНЕСУ
Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін

НАГАЙОВСЬКИЙ Сергій Іванович

**РИНОК СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ
В УКРАЇНІ / LIFE INSURANCE MARKET AND PROSPECTS FOR ITS
DEVELOPMENT IN UKRAINE**

спеціальність: 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та
фондовий ринок

освітньо-професійна програма – Фінанси, банківська справа та
страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА ЗА ОСВІТНІМ СТУПЕНЕМ «МАГІСТР»

Виконав студент
групи ФМСчм-21
Нагайовський Сергій Іванович

Науковий керівник:
д. е. н., професор
Дем'янишин Василь Григорович

Кваліфікаційну роботу
допущена до захисту
_____ 20__ р.

Зав. кафедри
к.е.н., доцент Дерманська Л.В.

ЧОРТКІВ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	6
1.1. Поняття, сутність, функції та принципи страхування життя	6
1.2. Види страхування життя та їхня роль у фінансовій системі країни	12
Висновки до розділу 1	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ	19
2.1. Загальні тенденції розвитку ринку страхування життя	19
2.2. Динаміка та структура страхового ринку України	22
2.3. Основні проблеми та виклики розвитку ринку страхування життя	26
2.4. Порівняльний аналіз ринку страхування життя в Україні порівняно із зарубіжними ринками	30
Висновки до розділу 2	33
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ	35
3.1. Міжнародний досвід розвитку ринку страхування життя та можливості його використання в Україні	35
3.2. Прогноз розвитку ринку страхування життя	38
3.3. Стратегії удосконалення страхування життя та рекомендації для України	41
Висновки до розділу 3	45
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки фінансова стабільність та соціальна захищеність населення набувають особливої ваги. Одним із ключових інструментів забезпечення цих потреб є страхування життя, яке поєднує функції фінансового захисту та накопичення капіталу. Страхування життя відрізняється від інших видів страхування своєю тривалістю, комплексністю та соціально-економічним значенням, оскільки охоплює практично всі аспекти життя людини, починаючи від забезпечення фінансового захисту сім'ї у разі непередбачених обставин і закінчуючи довгостроковим накопиченням коштів для досягнення фінансових цілей.

В історичному контексті страхування життя існує вже понад століття, а його витoki сягають у глибину давніх цивілізацій, де люди об'єднували ресурси для взаємної підтримки у разі втрат членів спільноти. У XIX–XX століттях страхування життя набуло системного характеру, сформувавши сучасну індустрію страхових послуг із чіткою законодавчою базою, стандартизованими договорами та різноманітними продуктами, що відповідають потребам різних категорій населення. В умовах сучасної глобалізованої економіки страхування життя відіграє подвійну роль: воно виступає засобом соціального захисту та механізмом інвестування в національну економіку, що забезпечує формування стабільних фінансових резервів і сприяє розвитку фінансового ринку.

Особливу значущість страхування життя набуває в умовах економічної нестабільності та підвищених ризиків, пов'язаних із здоров'ям, соціальною ситуацією або коливаннями доходів. Сучасні дослідження підтверджують, що страхування життя здатне знизити рівень фінансової невизначеності, забезпечити соціальну підтримку родин та сприяти формуванню культури ощадливості серед населення. Крім того, страхування життя стимулює розвиток фінансового ринку через акумуляцію довгострокових ресурсів, які страховики використовують для інвестицій, що, у свою чергу, підвищує стабільність банківської системи та інвестиційну привабливість економіки в цілому.

В Україні ринок страхування життя перебуває на етапі активного розвитку. Незважаючи на порівняно низьку популярність цього виду страхування серед населення порівняно з країнами Європейського Союзу, спостерігається стабільне зростання кількості договорів та обсягів страхових внесків. Основними проблемами, що стримують розвиток ринку, є недостатній рівень фінансової грамотності населення, низька довіра до страхових компаній та обмежений вибір гнучких страхових продуктів. Водночас сучасні технології, цифровізація страхових послуг і поява інноваційних фінансових продуктів створюють передумови для значного підвищення привабливості страхування життя та його доступності для широких верств населення.

Метою даної дипломної роботи є комплексне дослідження страхування життя як економічної та соціальної категорії, аналіз сучасного стану ринку страхування життя в Україні та розробка рекомендацій щодо його удосконалення з урахуванням потреб населення та розвитку національної економіки. Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань:

1. Розкриття сутності та функцій страхування життя, визначення його основних видів і характеристик.
2. Аналіз сучасного стану ринку страхування життя в Україні, оцінка динаміки розвитку, основних тенденцій та проблем.
3. Визначення перспектив розвитку та напрямів удосконалення страхування життя, розробка рекомендацій для підвищення ефективності цього виду страхових послуг.

Об'єктом дослідження є система страхування життя, а предметом – теоретичні, методологічні й практичні засади розвитку ринку страхування життя в Україні та механізми підвищення його ефективності.

Методологія дослідження включає комплекс економічних, статистичних та аналітичних методів. Використовуються методи порівняльного аналізу, системного підходу, економіко-статистичного моделювання, що дозволяє оцінити тенденції розвитку ринку, проаналізувати ефективність страхових продуктів та визначити напрями удосконалення системи страхування життя.

Наукова новизна роботи полягає у комплексному поєднанні теоретичних аспектів страхування життя з практичним аналізом ринку України та розробкою рекомендацій щодо його модернізації, що сприяє підвищенню фінансової безпеки населення та розвитку економіки країни. Практичне значення роботи полягає у можливості використання її результатів для формування державної політики у сфері страхування життя, розробки нових страхових продуктів, а також підвищення фінансової грамотності населення.

Результати дослідження апробовано на науково-практичних конференціях та опубліковано у статті: Нагайовський С. Перспективи розвитку ринку страхування життя в Україні. Фінанси та облік в умовах глобальної невизначеності та безпекових ризиків: збірн. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. студ. і молод. вчених (м. Тернопіль, 27 трав. 2025 р.). Ч. 2. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С. 84-86.

Таким чином, страхування життя виступає не лише важливим елементом системи соціального захисту населення, але й потужним економічним інструментом, що забезпечує фінансову стабільність родин та сприяє розвитку національної економіки. Проведене дослідження дозволяє глибше зрозуміти роль страхування життя у сучасних умовах та визначити ефективні шляхи його розвитку та удосконалення.

Робота написана на 6 - 46 сторінках, вона містить 11 табл., схем та діаграм, 30 найменувань використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

1.1. Поняття, сутність, функції та принципи страхування життя

Страховання життя є одним із найдавніших і водночас найбільш специфічних видів страхових послуг, яке відіграє надзвичайно важливу роль у системі сучасних фінансових відносин. Його унікальність полягає у поєднанні двох основоположних функцій: захисної та накопичувальної. У той час як інші види страхування, такі як майнове чи медичне, здебільшого спрямовані на відшкодування втрат, пов'язаних із конкретною подією чи ризиком, страхування життя охоплює більш широку сферу, оскільки забезпечує фінансову стабільність у критичних життєвих ситуаціях, а також сприяє накопиченню капіталу на тривалий термін. Важливо підкреслити, що на відміну від майнового страхування, де настання страхового випадку є ймовірністю, у страхуванні життя виплата страхового відшкодування є майже гарантованою. Це може відбутися у двох основних випадках: або за умови дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору, або у разі її передчасної смерті. Така специфіка робить страхування життя не лише інструментом захисту, але й засобом планування майбутнього фінансового стану особи та її родини.

У сучасній економічній літературі страхування життя трактують як систему економічних і соціальних відносин між страховиком і страхувальником, які спрямовані на забезпечення фінансового захисту та формування накопичувального капіталу у разі настання певних подій, безпосередньо пов'язаних із життям людини. Суттєвою особливістю цих відносин є те, що вони ґрунтуються на довірі та юридично оформленому страховому договорі. У межах такого договору страховик бере на себе зобов'язання здійснити страхову виплату, якщо відбудеться визначена подія, а страхувальник, у свою чергу, зобов'язаний регулярно вносити страхові платежі або страхові премії. Цей процес формує взаємно вигідні відносини, у яких страхувальник отримує гарантії фінансового

забезпечення, а страховик – стабільний фінансовий ресурс для управління ризиками та розвитку своєї діяльності.

Особливо важливим аспектом страхування життя є довгостроковий характер страхових договорів. Якщо у майновому страхуванні або страхуванні здоров'я термін дії договору зазвичай обмежується одним роком, то у страхуванні життя цей період може сягати десятків років, а іноді навіть до кінця життя людини. Це відкриває значні можливості для ефективного використання страхових внесків як інвестиційного ресурсу. Накопичені кошти можуть інвестуватися у різні фінансові інструменти, створюючи фінансові резерви, які не лише забезпечують виконання зобов'язань перед страхувальниками, але й відіграють важливу роль у розвитку національної економіки, оскільки сприяють збільшенню ліквідності та стабільності фінансової системи. Таким чином, страхування життя виконує одночасно соціальну, фінансову та економічну функції, стаючи невід'ємною складовою стратегій довгострокового планування.

Крім того, страхування життя має значний соціальний вимір. Воно дозволяє захищати родини застрахованих осіб від несподіваних фінансових труднощів у разі втрати годувальника, що особливо важливо в умовах високого рівня соціальної нестабільності та економічної невизначеності. За допомогою таких програм родина може отримати фінансову підтримку, яка дозволяє зберегти звичний рівень життя, покрити витрати на навчання дітей, лікування або життєво необхідні потреби. Таким чином, страхування життя не лише компенсує фінансові втрати, а й виступає механізмом соціального захисту.

Ще однією ключовою характеристикою страхування життя є його роль у формуванні фінансової культури населення. Регулярні страхові внески та усвідомлення необхідності фінансового планування стимулюють людей до більш відповідального ставлення до власних фінансів, до потреби відкладати кошти на майбутнє та захищати своїх близьких від непередбачуваних обставин. Завдяки цьому страхування життя сприяє розвитку фінансової грамотності, формуючи культуру ощадливості та довгострокового планування.

Таким чином, сутність страхування життя полягає не лише у забезпеченні фінансового відшкодування у разі смерті застрахованої особи, а й у створенні умов для стабільного довгострокового накопичення коштів. Воно поєднує захисну, накопичувальну та соціальну функції, роблячи його одним із ключових елементів фінансової безпеки населення. Цей вид страхування відіграє важливу роль не лише для окремих осіб і родин, а й для розвитку національної економіки загалом, забезпечуючи стабільність фінансових потоків, підвищення інвестиційної привабливості та зміцнення економічної безпеки держави.

Страхування життя є унікальним видом страхових послуг, оскільки воно одночасно виконує кілька важливих функцій та ґрунтується на певних принципах, що визначають ефективність взаємовідносин між страховиком і страхувальником. Розуміння цих функцій і принципів дозволяє не лише оцінити роль страхування життя в економіці, а й розробляти ефективні страхові програми, адаптовані до потреб різних категорій населення.

Функції страхування життя мають комплексний характер і охоплюють економічні, соціальні, фінансово-інвестиційні та стимулюючі аспекти. Економічна функція забезпечує фінансовий захист застрахованих осіб та їхніх родин у разі настання страхового випадку, будь то смерть, інвалідність, тяжке захворювання або дожиття до певного строку договору. Вона полягає у компенсації можливих фінансових втрат, підтримці стабільності доходів сім'ї та створенні умов для планування бюджету на тривалий період. Завдяки цій функції страхування життя допомагає уникнути раптового зниження рівня життя родини та гарантує мінімальний рівень фінансової безпеки у критичних життєвих ситуаціях.

Накопичувальна функція страхування життя дозволяє формувати фінансові резерви протягом строку дії договору. Частина страхових внесків акумулюється страховиком та може інвестуватися у фінансові інструменти для отримання доходу. Це забезпечує застрахованим додаткові переваги, оскільки накопичені кошти можна використати для реалізації довгострокових цілей, таких як оплата освіти дітей, придбання нерухомості чи створення додаткового

пенсійного капіталу. Накопичувальна функція є особливо важливою у контексті підвищення рівня фінансової самостійності населення та формування стабільних економічних ресурсів для майбутніх потреб.

Соціальна функція страхування життя проявляється у забезпеченні підтримки родин застрахованих осіб у разі непередбачених обставин. Вона сприяє зменшенню фінансової вразливості населення, особливо у випадках втрати годувальника або серйозних захворювань. Крім того, страхування життя стимулює розвиток фінансової культури, виховуючи у людей відповідальність за своє майбутнє, звичку до накопичення та усвідомлення важливості довгострокового планування. Завдяки цьому соціальному ефекту страхування життя виступає інструментом стабілізації суспільства та підвищення загальної фінансової грамотності населення.

Інвестиційна функція страхування життя полягає у використанні страхових внесків як джерела фінансування для інвестиційної діяльності. Страховики акумулюють значні кошти клієнтів і інвестують їх у державні облигації, корпоративні цінні папери та інші фінансові інструменти. Це дозволяє не лише гарантувати виплати страхових сум, а й сприяти розвитку національної економіки, формуючи довгострокові фінансові резерви, які використовуються для стабілізації банківської системи та реалізації інвестиційних проектів.

Стимулююча функція страхування життя проявляється у мотивації людей до активного фінансового планування та ощадливості. Регулярне внесення страхових премій формує у застрахованих дисципліну у веденні власних фінансів, розуміння ризиків та необхідності створювати резерви для майбутнього. Вона сприяє формуванню усвідомленого підходу до управління доходами та витратами, що підвищує ефективність фінансового планування на особистому рівні.

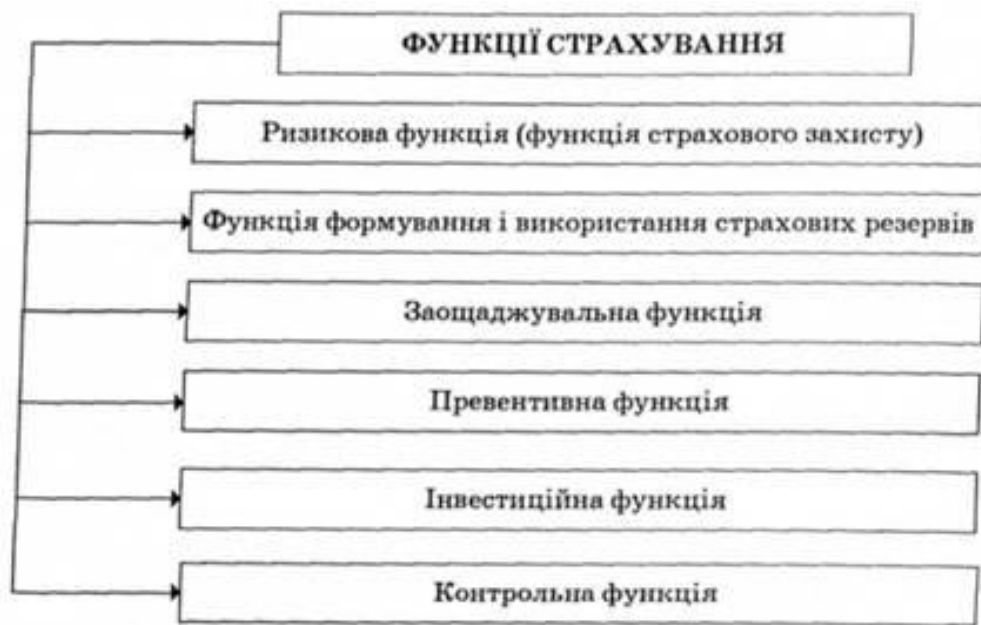

Рис. 1.1. Функції страхування

Джерело: узагальнено автором на основі [1].

Принципи страхування життя визначають порядок і методи реалізації функцій та регулюють відносини між страховиком і страхувальником. Принцип добровільності передбачає, що укладення договору страхування відбувається за взаємною згодою сторін, де страхувальник самостійно обирає вид програми, розмір страхової суми та умови договору, а страховик погоджується на надання послуги за визначених умов. Принцип платності забезпечує фінансову стабільність страховика через регулярне внесення страхових премій і гарантує виконання його зобов'язань перед страхувальниками.

Принцип взаємності відображає економічний механізм страхування життя, коли ризики розподіляються між великою кількістю страхувальників. Кошти, акумульовані за рахунок внесків багатьох осіб, використовуються для виплат у разі настання страхових подій окремих клієнтів. Це дозволяє ефективно управляти ризиками та забезпечує стабільність страхових компаній. Принцип економічної обґрунтованості означає, що тарифи та страхові внески визначаються на основі актуарних розрахунків, оцінки ризиків та прогнозованих витрат, що гарантує достатність страхових резервів для виплат.

Принцип страхового відшкодування гарантує, що у разі настання страхового випадку страхова виплата відповідає обумовленій сумі, що дозволяє

страхувальнику та його родині покривати фінансові потреби або втрати. Принцип довгостроковості визначає особливість страхування життя як виду страхування з тривалими строками дії договорів, що дозволяє накопичувати внески та інвестувати їх для отримання стабільного доходу. Нарешті, принцип індивідуалізації та адаптивності передбачає, що програми страхування життя повинні враховувати потреби конкретного клієнта, його фінансові можливості та життєві плани, що підвищує ефективність страхових продуктів і робить їх більш доступними для населення.

Рис. 1.2. Принципи страхування

Джерело: узагальнено автором на основі [3].

Взаємозв'язок функцій і принципів страхування життя полягає в тому, що кожна функція реалізується завдяки дотриманню відповідних принципів. Наприклад, накопичувальна функція можлива завдяки довгостроковості договорів, платності та економічній обґрунтованості, а соціальна функція забезпечується принципами добровільності, взаємності та страхового відшкодування. Розуміння цього взаємозв'язку дозволяє оцінити ефективність страхових продуктів і розробити стратегії розвитку страхових компаній, спрямовані на задоволення потреб населення та підвищення фінансової безпеки суспільства.

Таким чином, функції та принципи страхування життя створюють фундамент для ефективної роботи страхових компаній, забезпечують прозорість та надійність страхових відносин і визначають роль страхування життя як

важливого інструменту соціальної та фінансової стабільності населення. Вони забезпечують поєднання захисної, накопичувальної, соціальної та інвестиційної складових, що робить страхування життя ключовим елементом сучасної фінансової системи.

1.2. Види страхування життя та їхня роль у фінансовій системі країни

Страхування життя є різноманітним за своєю структурою та призначенням, оскільки кожен вид страхування покликаний задовольнити специфічні потреби страхувальника та забезпечити фінансовий захист у певних життєвих ситуаціях. Вибір конкретного виду страхування залежить від фінансових можливостей особи, її віку, стану здоров'я, життєвих планів та ступеня готовності до накопичення капіталу. У науковій літературі та практичній діяльності страхові продукти класифікують на декілька основних видів: термінове страхування життя, накопичувальне страхування життя, інвестиційне страхування життя та комбіновані програми страхування життя.

ОСНОВНІ ВИДИ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

Вид страхування	Зміст страхування
Змішане страхування життя	Стракується ризик дожиття до закінчення терміну страхування, до якого можуть бути приєднані й інші ризики, пов'язані з життям, здоров'ям і працездатністю страхувальника
Страхування дітей	Забезпечує інтереси дитини (застрахованої особи), на користь якої укладений договір страхування, у випадку смерті страхувальника
Пенсійне страхування	Проводиться для забезпечення осіб, що виходять на пенсію, додатковим доходом
Страхування ренти	Здійснюється для одержання додаткового доходу в обумовлений термін або довічний дохід шляхом виплати ренти на накопичену суму
Страхування на випадок смерті	Гарантує виплату страхової суми вигодонабувачу відразу після смерті страхувальника (як правило, включається в договір разом з іншими видами страхування)

Рис. 1.3. Основні види страхування

Джерело: узагальнено автором на основі [2].

Термінове страхування життя є одним із найпоширеніших видів страхових продуктів. Його основна характеристика полягає у тому, що страхова виплата здійснюється лише у разі настання страхового випадку протягом обумовленого строку дії договору, найчастіше – смерті застрахованої особи. У цьому виді страхування накопичувальна складова відсутня або мінімальна, оскільки основна мета полягає у захисті родини та фінансових зобов'язань застрахованої особи. Термінове страхування є ефективним інструментом для забезпечення фінансової безпеки сім'ї на випадок раптової смерті годувальника або втрати основного доходу. Воно характеризується відносно низькими страховими преміями порівняно з іншими видами страхування життя, що робить його доступним для широкого кола населення. Наприклад, українські страхові компанії, такі як «PZU Україна» та «Альфа Страхування», пропонують термінові програми страхування життя з тривалим строком дії до 10–15 років, орієнтовані на молоді сім'ї та осіб, що планують захистити кредитні або іпотечні зобов'язання.

Накопичувальне страхування життя поєднує захисну функцію з можливістю формування фінансових резервів. У цьому випадку страхові внески частково використовуються для покриття ризиків, а частково – для накопичення капіталу, який можна використовувати у майбутньому. Накопичувальне страхування є довгостроковим інструментом, що дозволяє страхувальнику планувати фінансові цілі, такі як освіта дітей, придбання житла або забезпечення пенсійного доходу. Перевагою цього виду страхування є можливість отримання додаткового прибутку від інвестування накопичених коштів, що стимулює застрахованих регулярно вносити страхові премії. На українському ринку страхування життя накопичувальні програми пропонують компанії «ING Страхування життя», «АХА Україна» та «МетЛайф Україна», забезпечуючи гнучкі умови внесків та можливість інвестування в різні фінансові інструменти.

Інвестиційне страхування життя (Life Investment Insurance) передбачає використання страхових внесків для інвестування в різноманітні фінансові

активи, такі як облігації, акції, інвестиційні фонди або комбінації цих інструментів. Відмінність цього виду страхування полягає у поєднанні страхового захисту з потенційно високим прибутком від інвестиційної діяльності. Ризик інвестування частково перекладається на страхувальника, що робить такі програми більш складними, але при цьому перспективними для осіб, які зацікавлені у збільшенні капіталу. В умовах українського ринку такі продукти представлені програмами страхових компаній, що інтегрують страхування життя з інвестиційними фондами та пенсійними планами, наприклад, «MetLife Україна» та «АХА Україна».

Комбіновані програми страхування життя передбачають одночасне поєднання різних видів страхування. Це дозволяє одночасно забезпечити фінансовий захист, накопичення капіталу та інвестування коштів. Такі програми часто включають різні опції: покриття ризику смерті, критичних захворювань, інвалідності та довгострокові накопичувальні внески. Комбіновані програми відрізняються високою гнучкістю та адаптованістю під потреби страхувальника, що робить їх популярними серед клієнтів, які прагнуть комплексного захисту та планування фінансового майбутнього.

Крім того, важливо зазначити, що класифікація страхування життя може здійснюватися за додатковими ознаками. Наприклад, за формою страхового покриття вирізняють індивідуальне та групове страхування життя. Індивідуальне страхування передбачає укладення договору на конкретну особу та розрахунок страхових премій з урахуванням її віку, стану здоров'я та професійних ризиків. Групове страхування життя орієнтоване на колективи, наприклад, співробітників підприємств, і страхові премії визначаються на основі середнього ризику групи. Така форма страхування часто використовується компаніями для мотивації працівників та підвищення соціальної захищеності персоналу.

Таким чином, різноманіття видів страхування життя дозволяє обирати програми, які найбільш точно відповідають потребам та можливостям конкретної особи або групи осіб. Кожен вид страхування має свої переваги, особливості та сферу застосування, що забезпечує комплексний підхід до

фінансового захисту та накопичення капіталу. Глибоке розуміння відмінностей між терміновим, накопичувальним, інвестиційним та комбінованим страхуванням життя дозволяє не лише ефективно планувати власні фінанси, а й підвищувати загальний рівень фінансової грамотності населення, що є важливим фактором розвитку сучасного ринку страхових послуг в Україні.

Страхування життя займає ключове місце у фінансовій системі будь-якої країни, виконуючи одночасно соціальні, економічні та інвестиційні функції. Його значення виходить далеко за межі простого механізму компенсації фінансових втрат у разі смерті застрахованої особи. Страхування життя сприяє стабілізації фінансової системи, формуванню довгострокових накопичень, розвитку інвестиційних ринків та підвищенню фінансової грамотності населення.

На індивідуальному рівні страхування життя забезпечує фінансову безпеку та стабільність родини. Виплати у разі настання страхового випадку дозволяють підтримати рівень життя сім'ї, уникнути критичних фінансових втрат та створити умови для довгострокового планування. Завдяки цьому страхування життя виконує соціальну функцію, зменшуючи ризик бідності та фінансової вразливості населення. Особливо важливим цей механізм є у країнах з нестабільною економікою або високим рівнем непередбачуваних життєвих ризиків, де відсутність фінансової подушки може призвести до серйозних соціальних проблем.

З економічної точки зору страхування життя виступає стабілізуючим елементом фінансової системи. Страхові внески, акумульовані страховиками, формують великі фінансові резерви, які використовуються для виплат страхових сум, а також для інвестування у різні фінансові інструменти. Це створює стабільне джерело довгострокових капіталів, що сприяє розвитку національного ринку цінних паперів, банківської системи та інвестиційних фондів. Іншими словами, страхові компанії, акумулюючи кошти населення, стають важливими учасниками фінансового ринку, сприяючи ефективному перерозподілу капіталу та підтримці економічного зростання.

Інвестиційна роль страхування життя є особливо значущою у сучасних економічних умовах. Страхові внески, що формують страхові резерви, дозволяють здійснювати інвестування у державні облігації, корпоративні цінні папери, фонди та інші інструменти фінансового ринку. Це не лише забезпечує страховика достатньою ліквідністю для виплат страхових сум, а й сприяє розвитку національної економіки через формування довгострокових ресурсів для кредитування, будівництва, інновацій та інших стратегічних інвестиційних проєктів. Крім того, інвестиційна діяльність страхових компаній стимулює розвиток фінансових інструментів і підвищує стабільність фінансового ринку загалом.

Страхування життя також виконує функцію підтримки стабільності пенсійної системи. У багатьох країнах, включаючи Україну, страхові компанії пропонують накопичувальні та інвестиційні програми, які інтегруються з пенсійними фондами. Це дозволяє громадянам формувати додатковий капітал для майбутнього, зменшує залежність від державних пенсійних виплат і створює передумови для підвищення фінансової автономії населення. Таким чином, страхування життя виконує роль механізму додаткового соціального забезпечення та стимулює довгострокове фінансове планування на особистому рівні.

На макрорівні страхування життя сприяє розвитку економіки через формування стабільних фінансових ресурсів. У країнах із розвиненим ринком страхування життя значна частина накопичених страхових внесків інвестується в економіку, стимулюючи будівництво, промисловість, інноваційні проєкти та розвиток фінансових інституцій. Водночас страхування життя забезпечує ефективний розподіл ризиків у суспільстві, дозволяючи окремим індивідам захистити себе від фінансових втрат і водночас підтримати соціальну стабільність.

Не менш важливою є роль страхування життя у підвищенні фінансової культури населення. Регулярне сплачування страхових внесків, планування накопичень та усвідомлення ризиків формують у людей навички

довгострокового фінансового планування та ощадливості. Це сприяє не лише індивідуальній фінансовій стабільності, а й підвищує стійкість суспільства до економічних криз та непередбачуваних обставин.

Сучасні міжнародні практики демонструють, що ефективна система страхування життя є ключовим фактором розвитку фінансової системи. У країнах Європейського Союзу, США, Канаді та Швейцарії страхування життя масово використовується як інструмент накопичення капіталу, фінансового планування та соціального захисту. Високий рівень покриття населення страхуванням життя дозволяє створювати великі інвестиційні ресурси та сприяє стабільності фінансового ринку. Український ринок страхування життя поки що розвивається, але вже демонструє тенденцію до інтеграції накопичувальних і інвестиційних продуктів із пенсійними та соціальними програмами, що підтверджує його важливість для фінансової системи країни.

Отже, страхування життя виконує багаторівневу роль у фінансовій системі. Воно забезпечує соціальну захищеність населення, стабілізує індивідуальні доходи та сімейний бюджет, формує довгострокові фінансові ресурси для розвитку економіки, сприяє розвитку інвестиційного ринку та підвищує фінансову грамотність громадян. Інтеграція страхування життя у фінансову систему є необхідною умовою для забезпечення стабільності, розвитку та конкурентоспроможності національної економіки, а також для підвищення рівня фінансової безпеки населення в умовах сучасних економічних викликів.

Висновки до розділу 1

У даному розділі було розглянуто теоретичні засади страхування життя як однієї з ключових складових системи особистого страхування. З'ясовано, що страхування життя відіграє важливу соціально-економічну роль, оскільки забезпечує фінансовий захист громадян у випадку настання непередбачуваних подій, сприяє підвищенню рівня соціальної стабільності та розвитку фінансового

ринку. Розкрито сутність страхування життя як економічної категорії, визначено його основні функції — ризикову, накопичувальну, інвестиційну та соціальну. Встановлено, що страхування життя відрізняється від інших видів страхування тривалістю договорів, поєднанням елементів ризикового та заощаджувального страхування, а також специфікою розрахунку страхових тарифів. Проаналізовано класифікацію видів страхування життя, серед яких основними є: класичне довгострокове страхування, змішане страхування життя, пенсійне страхування, страхування дітей та страхування на дожиття. Визначено, що ефективність розвитку страхування життя значною мірою залежить від рівня доходів населення, фінансової стабільності страховиків, довіри до страхових компаній і державного регулювання галузі.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

2.1. Загальні тенденції розвитку ринку страхування життя

Загальні тенденції розвитку страхування життя формуються під впливом низки економічних, соціальних та політичних факторів, які визначають як поточний стан цього сегмента фінансового ринку, так і його перспективи на майбутнє. У глобальному масштабі страхування життя вже давно стало невід’ємним елементом фінансової системи, адже воно виконує функцію не лише соціального захисту населення, але й важливого механізму довгострокового інвестування. В Україні цей вид страхування набирає дедалі більшого значення, хоча й розвивається повільнішими темпами порівняно з розвиненими країнами, що пояснюється як історичними особливостями, так і сучасними економічними викликами.

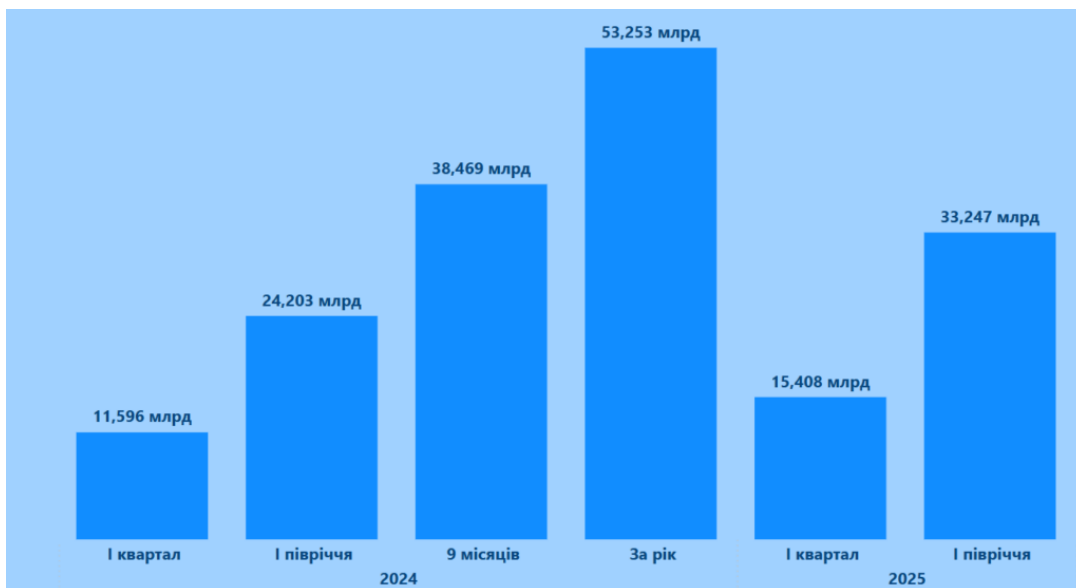

Рис. 2.1. Загальні тенденції розвитку страхування життя

Джерело: узагальнено автором на основі [5].

Однією з ключових тенденцій є поступове зростання попиту на страхування життя з боку населення. Це зростання зумовлене підвищенням рівня фінансової грамотності, поширенням культури довгострокового планування власного добробуту та усвідомленням необхідності захисту від

непередбачуваних життєвих ризиків. Люди починають сприймати страхування життя не як додаткові витрати, а як інструмент створення фінансової стабільності для себе та своїх родин. Зокрема, під час економічних криз або соціальних потрясінь зростає інтерес до таких продуктів, оскільки вони надають відчуття впевненості у завтрашньому дні.

Важливою тенденцією є також зміна структури страхових продуктів. Якщо раніше переважали класичні види страхування життя з гарантованою виплатою у разі смерті чи дожиття, то сьогодні на ринку з'являються більш гнучкі та інноваційні продукти. Йдеться про комбіновані програми, що поєднують у собі страху, накопичувальну та інвестиційну складові. Такі продукти дозволяють не лише захистити себе та близьких від фінансових ризиків, але й накопичувати кошти для майбутніх цілей, зокрема освіти дітей, купівлі житла чи забезпечення гідної старості. Інвестиційне страхування життя дає можливість клієнтам брати участь у прибутках від розміщення коштів страхової компанії, що робить ці програми привабливішими для людей з довгостроковим баченням своїх фінансів.

Не менш значущим є поступове зростання ролі цифровізації та технологічних інновацій у сфері страхування життя. Сьогодні дедалі більше страхових компаній переходять на онлайн-обслуговування, пропонують електронні поліси, використовують мобільні додатки для управління договорами та спрощують процес виплати страхових відшкодувань. Це відповідає сучасним потребам споживачів, які прагнуть швидкого, зручного та прозорого сервісу. Автоматизація процесів також дає змогу страховикам зменшити витрати та підвищити ефективність роботи, що позитивно впливає на доступність страхових продуктів для ширшого кола населення.

На розвиток страхування життя істотно впливають демографічні зміни. Старіння населення, зростання тривалості життя, а також підвищення рівня смертності через різноманітні глобальні виклики, зокрема пандемії, сприяють формуванню нових потреб у страхових послугах. З одного боку, це створює додатковий попит на страхування життя та медичне страхування, з іншого –

ставить перед страховими компаніями завдання розробляти більш гнучкі та доступні продукти, що враховують специфіку різних вікових груп.

Серед загальних тенденцій варто також відзначити зростання конкуренції між страховими компаніями. На ринку з'являються нові гравці, які пропонують більш вигідні умови та орієнтуються на потреби конкретних категорій клієнтів. Це змушує традиційні страхові компанії модернізувати свої стратегії, впроваджувати нові продукти та підвищувати якість обслуговування. Зрештою, виграє від цього сам споживач, адже конкуренція стимулює розвиток ринку та підвищення стандартів його функціонування.

Не можна оминати увагою й макроекономічні чинники, які безпосередньо впливають на динаміку страхування життя. Економічна нестабільність, інфляційні процеси, коливання валютних курсів та низький рівень доходів населення часто стримують розвиток цього сегмента ринку. Водночас за умов економічного зростання та підвищення добробуту громадян попит на страхування життя демонструє стійку позитивну динаміку. Таким чином, стан національної економіки є ключовим чинником, що визначає потенціал розвитку страхування життя.

Важливу роль у формуванні тенденцій розвитку відіграє й державна політика. Наявність сприятливого законодавчого середовища, податкових стимулів та механізмів захисту прав страхувальників сприяє зростанню довіри до страхового ринку. У країнах із розвиненими системами страхування життя держава активно підтримує цей сегмент, оскільки він не лише забезпечує соціальний захист громадян, а й формує значні інвестиційні ресурси, що використовуються для розвитку національної економіки. В Україні цей напрям також має великий потенціал, проте потребує подальшого удосконалення законодавчої бази та створення більш сприятливих умов для діяльності страхових компаній.

Загалом, розвиток страхування життя визначається поєднанням внутрішніх і зовнішніх чинників, серед яких ключову роль відіграють економічна ситуація в країні, рівень фінансової грамотності населення,

технологічні інновації та державна політика. Попри всі труднощі та виклики, цей вид страхування має значні перспективи, адже відповідає базовим потребам людини у фінансовій безпеці та стабільності. З огляду на світовий досвід можна стверджувати, що в довгостроковій перспективі страхування життя стане одним із ключових сегментів фінансового ринку України, забезпечуючи захист інтересів громадян та сприяючи розвитку національної економіки.

2.2. Динаміка та структура страхового ринку України

Динаміка та структура страхового ринку України є однією з найважливіших тем у контексті дослідження сучасних фінансових процесів, адже страховий сектор виступає вагомим елементом національної економіки. Його розвиток тісно пов'язаний із загальною економічною ситуацією, соціально-демографічними тенденціями та політичними викликами, які впливають на платоспроможність населення та стабільність бізнесу. Страховий ринок виконує не лише функцію перерозподілу ризиків, але й відіграє роль потужного фінансового інституту, який акумулює значні кошти та спрямовує їх у реальний сектор економіки, сприяючи її відновленню та розвитку.

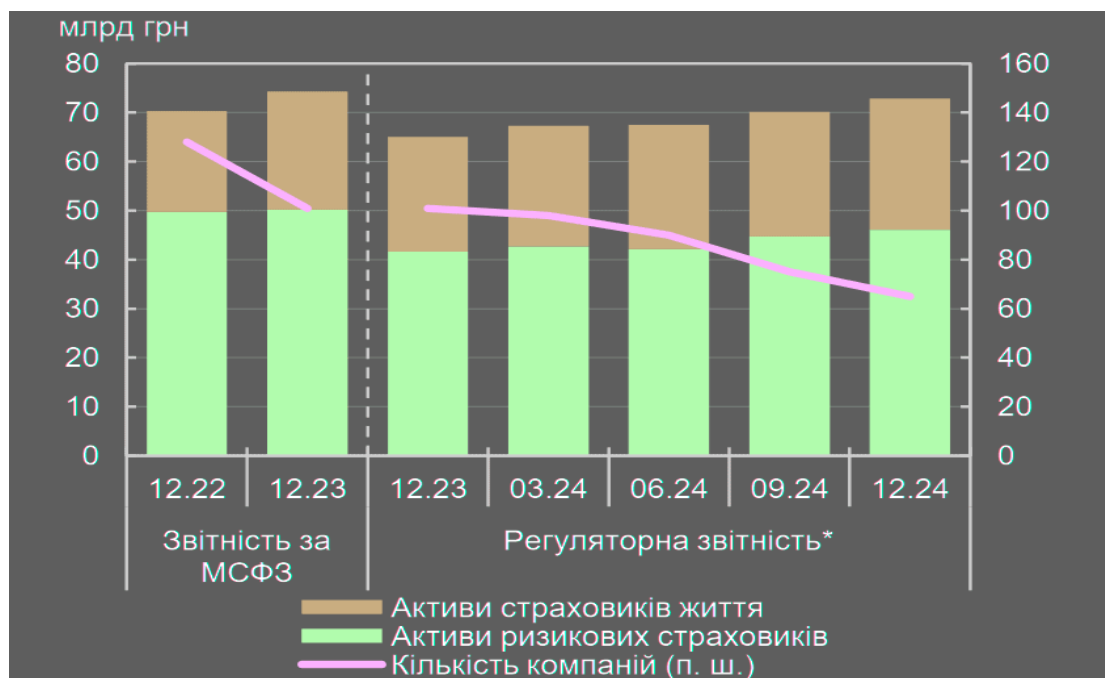

Рис. 2.2. Динаміка та структура страхового ринку України

Джерело: узагальнено автором на основі [6].

Аналіз динаміки страхового ринку України показує, що цей сегмент протягом останніх десятиліть проходив складний і суперечливий шлях розвитку. У 1990-х роках, після проголошення незалежності, ринок перебував на етапі становлення: законодавча база лише формувалася, кількість страхових компаній стрімко зростала, але якість їхніх послуг залишалася на низькому рівні. Поступово, із запровадженням нових законів і нормативних актів, почався процес упорядкування ринку, посилювався контроль за діяльністю страхових компаній, що дозволило підвищити рівень довіри населення до страхових послуг.

У 2000-х роках страховий ринок України переживав активне зростання. Це було зумовлено поживанням економічної діяльності, збільшенням доходів населення, розвитком банківського сектору та інтеграцією у світові фінансові процеси. Страхові компанії розширювали асортимент послуг, впроваджували нові види страхування, у тому числі пов'язані з майновими ризиками, автострахованням, медичним страхуванням та страхуванням життя. Проте поряд із позитивними тенденціями існували й проблеми: низький рівень фінансової грамотності населення, недосконала податкова політика щодо страхових продуктів та нерівномірність розвитку різних сегментів страхового ринку.

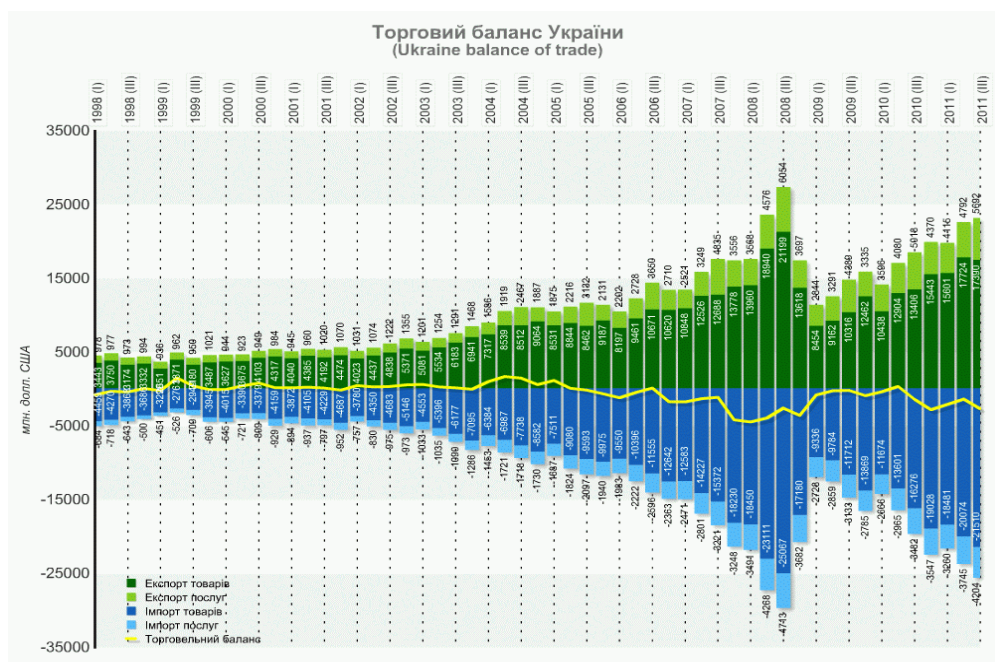

Рис. 2.3. Торговий баланс України

Джерело: узагальнено автором на основі [6].

Фінансова криза 2008–2009 років виявила слабкі місця українського страхового ринку. Значна кількість компаній зіштовхнулася з проблемами ліквідності, що зумовило зменшення довіри до страхових послуг. Багато страхувальників почали відмовлятися від укладення нових договорів, а деякі страхові компанії були змушені припинити діяльність. Це стало серйозним викликом для ринку, але водночас стимулювало процеси його очищення та підвищення фінансової стійкості.

У наступні роки ринок поступово відновлювався, проте його розвиток залишався нестабільним через політичні кризи, військові конфлікти та економічні потрясіння. Особливо відчутний вплив мала війна на сході України та подальші економічні виклики. З одного боку, це обмежувало купівельну спроможність населення та підприємств, а з іншого – формувало новий попит на страхові послуги, пов'язані з ризиками життя, здоров'я та майна.

У структурі страхового ринку України традиційно домінує майнове страхування, зокрема обов'язкове автострахування цивільної відповідальності. Цей сегмент демонструє стабільне зростання, адже автомобільний транспорт залишається наймасовішим об'єктом страхування. Водночас страхування життя, попри величезний потенціал, займає меншу частку ринку порівняно з розвиненими країнами. Це пояснюється низьким рівнем доходів населення, недовірою до довгострокових фінансових інструментів та слабкою податковою мотивацією для громадян.

Важливо відзначити й розвиток добровільного медичного страхування, яке поступово набуває популярності. Зростання інтересу до цього сегмента пояснюється прагненням людей отримати якісні медичні послуги у приватних клініках та бажанням роботодавців забезпечити соціальний пакет для своїх працівників. В умовах обмеженого фінансування державної системи охорони здоров'я добровільне медичне страхування може стати одним із ключових напрямів розвитку страхового ринку.

Динаміка страхового ринку України тісно пов'язана з процесами цифровізації. Сьогодні дедалі більше компаній переходять на електронні поліси, впроваджують онлайн-сервіси для укладення договорів і здійснення страхових виплат. Це підвищує доступність страхових послуг, робить їх прозорішими та зручнішими для клієнтів. Водночас впровадження інноваційних технологій потребує від страховиків значних інвестицій, що можуть дозволити собі не всі учасники ринку.

Рис. 2.4. Інституційна структура страхового ринку України

Джерело: узагальнено автором на основі [12].

Структура страхового ринку також характеризується високою концентрацією: основні обсяги страхових премій зосереджені у кількох великих компаніях, тоді як дрібні страховики обслуговують відносно невелику кількість клієнтів. Це створює певні ризики, адже вихід з ринку навіть однієї великої компанії може суттєво вплинути на стабільність усього сектору. Водночас така ситуація стимулює процеси укрупнення та консолідації, що зрештою сприяє підвищенню фінансової надійності страховиків.

Сучасні виклики, пов'язані з війною, інфляцією та нестабільністю фінансової системи, значною мірою впливають на перспективи розвитку страхового ринку України. Проте попри труднощі, він зберігає потенціал для зростання. По-перше, потреба у фінансовому захисті населення зростає у кризові періоди. По-друге, інтеграція у міжнародні фінансові ринки поступово формує нові стандарти діяльності українських страховиків. По-третє, розвиток

державного регулювання та посилення вимог до прозорості діяльності страхових компаній підвищують довіру клієнтів до цього сектору.

Таким чином, динаміка страхового ринку України відображає складний процес його становлення та розвитку в умовах економічних і політичних викликів. Структура ринку свідчить про нерівномірність розвитку різних сегментів, але водночас демонструє поступове зростання попиту на страхові послуги, особливо пов'язані з особистим і медичним страхуванням. У перспективі цей сектор має значні можливості для зміцнення своїх позицій, але для цього необхідні стабільність економіки, підвищення рівня доходів населення, розвиток фінансової культури та підтримка з боку держави. Страховий ринок може стати не лише інструментом захисту від ризиків, але й важливим джерелом інвестиційних ресурсів, що сприятимуть модернізації та зростанню української економіки.

2.3. Основні проблеми та виклики розвитку ринку страхування життя

Основні проблеми та виклики розвитку ринку страхування життя в Україні становлять комплексну багаторівневу систему бар'єрів, які стримують ефективне функціонування цього важливого сегмента фінансового ринку. Попри значний потенціал та очевидні переваги для суспільства й економіки, страхування життя в нашій країні ще не набуло того масштабу, який воно має у розвинених державах. Складність ситуації полягає в тому, що проблеми носять як об'єктивний, так і суб'єктивний характер, охоплюючи економічні, соціальні, політичні та правові аспекти.

Однією з головних проблем розвитку ринку страхування життя є низький рівень довіри населення до фінансових інститутів загалом і страхових компаній зокрема. Історичний досвід, що включає періоди економічної нестабільності, банкрутства банків та фінансових установ, випадки шахрайства та недотримання страховиками своїх зобов'язань, сформував у значної частини населення скептичне ставлення до будь-яких довгострокових фінансових інструментів. Це

зумовлює небажання людей інвестувати у страхові продукти, навіть якщо вони передбачають додаткові накопичувальні чи інвестиційні можливості.

Суттєвим викликом є також низький рівень фінансової грамотності населення. Багато громадян не мають чіткого розуміння того, як функціонує страхування життя, які вигоди воно може забезпечити у довгостроковій перспективі та чим відрізняються різні види страхових програм. Для більшості людей укладення страхового договору асоціюється лише з додатковими витратами, а не з формуванням фінансової безпеки та створенням капіталу. Відсутність системної просвітницької роботи у сфері фінансів з боку держави та обмежена активність самих страховиків у популяризації своїх продуктів лише посилюють цю проблему.

Не менш важливою проблемою залишається економічна нестабільність та низький рівень доходів населення. Умови, за яких значна частина громадян витрачає більшість свого бюджету на поточні потреби, роблять довгострокові страхові програми малодоступними. Коли доходи є нестабільними або мінімальними, люди віддають перевагу короткостроковим фінансовим рішенням, відмовляючись від внесення регулярних страхових платежів, які передбачають зобов'язання на роки чи навіть десятиліття. Це особливо помітно у кризові періоди, коли страхування життя сприймається як другорядна послуга, що поступається нагальним потребам.

Важливим викликом є недосконалість законодавчої та нормативної бази, що регулює страхування життя в Україні. Попри існування базових законів та підзаконних актів, правове поле залишається фрагментарним і недостатньо адаптованим до сучасних викликів та європейських стандартів. Відсутність чітких та довгострокових державних стимулів, зокрема податкових пільг для страхувальників, знижує привабливість страхових продуктів. На відміну від багатьох країн, де держава активно стимулює розвиток цього сектору через податкові відрахування чи компенсації, в Україні такі механізми практично не працюють.

Проблемою, що тісно пов'язана з попередньою, є недостатній рівень державного регулювання та контролю за діяльністю страхових компаній. Відсутність дієвого моніторингу та слабкі механізми захисту прав страхувальників створюють умови для недобросовісних практик. Іноді компанії штучно завищують тарифи, нав'язують клієнтам непотрібні послуги чи ускладнюють процедуру отримання виплат. Це лише поглиблює недовіру населення до страхового ринку.

Окремо слід відзначити низький рівень конкуренції у сегменті страхування життя. Хоча на українському страховому ринку зареєстровано велику кількість компаній, реально функціонує відносно невелика їх частина, і ще менше з них мають розвинену інфраструктуру, широкий спектр продуктів та довгострокові стратегії розвитку. Це призводить до обмеженої пропозиції, відсутності гнучких продуктів та невисокої клієнтоорієнтованості. На відміну від розвинених країн, де компанії змагаються за клієнтів, пропонуючи нові рішення, в Україні асортимент програм страхування життя часто виглядає шаблонним та малопривабливим.

Серед викликів розвитку варто також відзначити недостатній рівень інновацій у сфері страхування життя. Хоча цифровізація поступово охоплює фінансову систему, вітчизняні страхові компанії впроваджують технологічні рішення повільніше, ніж їхні зарубіжні конкуренти. Відсутність широких можливостей онлайн-укладання договорів, мобільних додатків для управління страховими продуктами чи цифрових платформ для прозорості взаємодії з клієнтом знижує конкурентоспроможність страхових послуг та їхню привабливість для молодого покоління.

Серйозним викликом для ринку є демографічні процеси, які відбуваються в Україні. Старіння населення, зростання рівня трудової міграції, скорочення частки працездатного населення та відтік молодих кадрів за кордон суттєво впливають на потенційний попит на страхування життя. З одного боку, зростає потреба у довгострокових накопичувальних продуктах для забезпечення гідної

старості, з іншого – зменшується кількість громадян, які можуть дозволити собі регулярні страхові внески.

Варто також наголосити на впливі військових дій та загальної політичної нестабільності, що стали визначальними факторами останніх років. Війна створює надзвичайно високі ризики для населення та бізнесу, але водночас робить довгострокові страхові продукти менш передбачуваними. У таких умовах страхові компанії стикаються з труднощами у формуванні збалансованих страхових резервів та прогнозуванні ризиків. Для багатьох клієнтів страхування життя втрачає актуальність через невизначеність майбутнього та обмежені фінансові ресурси.

Отже, основні проблеми та виклики розвитку ринку страхування життя в Україні полягають у низькому рівні довіри населення, недостатній фінансовій грамотності, економічній нестабільності, низьких доходах, недосконалій законодавчій базі, слабкому державному регулюванні, низькому рівні конкуренції, браку інновацій та несприятливих демографічних тенденціях. Додатковим обтяжливим чинником є війна та політична нестабільність, які формують нові ризики та знижують можливості для довгострокового планування.

Подолання цих проблем вимагає комплексного підходу, який передбачає одночасні зусилля держави, страхових компаній та громадянського суспільства. Лише у разі створення сприятливого законодавчого середовища, активного розвитку фінансової культури, запровадження податкових стимулів, широкої цифровізації та підвищення прозорості діяльності страхових компаній можна забезпечити стійке зростання ринку страхування життя. Перспективи цього сегмента є значними, адже він відповідає базовим потребам людей у фінансовому захисті та безпеці, однак їхня реалізація можлива лише за умов подолання системних бар'єрів та викликів, що сьогодні стримують його розвиток.

2.4. Порівняльний аналіз ринку страхування життя в Україні порівняно із зарубіжними ринками

Порівняльний аналіз ринку страхування життя в Україні із зарубіжними ринками є надзвичайно важливим для розуміння особливостей його функціонування, виявлення слабких місць і можливостей подальшого розвитку. Страхування життя у світі є одним із найпоширеніших і найстабільніших видів фінансових послуг, тоді як в Україні цей сегмент ще перебуває на етапі становлення та пошуку ефективної моделі, яка відповідає б як потребам населення, так і викликам національної економіки.

У розвинених країнах світу страхування життя давно стало невід'ємною частиною фінансової культури населення. У Сполучених Штатах Америки, наприклад, воно охоплює значну частину населення і є ключовим інструментом довгострокового планування добробуту сім'ї. Більшість американських громадян мають хоча б один поліс страхування життя, а роботодавці часто включають страхові програми до соціального пакета для працівників. Страхування життя у США поєднує захисну та інвестиційну функції, надаючи можливість накопичувати кошти на освіту дітей, купівлю житла чи пенсійне забезпечення. Це свідчить про високий рівень довіри до страхових компаній, розвинену систему державного регулювання та високий рівень фінансової грамотності населення.

Європейський ринок страхування життя також має значні масштаби. У країнах Західної Європи, таких як Німеччина, Франція, Велика Британія чи Нідерланди, страхування життя виступає не лише інструментом соціального захисту, а й важливим джерелом інвестиційних ресурсів для національної економіки. Тут активно розвиваються програми unit-linked, які поєднують страхування життя та інвестування у фонди, що дозволяє клієнтам отримувати додатковий прибуток залежно від динаміки ринку капіталів. Держава стимулює населення вкладати кошти у страхування життя через податкові пільги, субсидії або інші форми заохочення, що робить цей сегмент привабливим для широкого кола громадян.

В Азії, зокрема в Японії та Південній Кореї, страхування життя має ще більший рівень проникнення, ніж у Європі. Це зумовлено культурними особливостями та традиціями піклування про майбутнє сім'ї. У цих країнах страхування життя сприймається як обов'язкова частина життя кожної людини, а страхові компанії відіграють вагомую роль у формуванні внутрішніх інвестиційних ресурсів. У Китаї ринок страхування життя демонструє стрімке зростання завдяки швидкому економічному розвитку, зростанню доходів населення та активному впровадженню цифрових технологій.

Таблиця 1. Порівняльна характеристика ринку страхування життя в Україні та за кордоном

Критерій порівняння	Україна	Розвинені країни (США, ЄС, Японія, Південна Корея)
Рівень проникнення страхування життя	Низький (близько 5–7% населення)	Високий (50–80% населення мають поліс)
Основні види страхових продуктів	Ризикове страхування (виплати у разі смерті або дожиття)	Накопичувальне, інвестиційне, пенсійне, unit-linked програми
Рівень фінансової грамотності населення	Низький, обмежене розуміння переваг страхування життя	Високий, страхування є складовою фінансової культури
Рівень довіри до страхових компаній	Низький через минулий досвід та економічну нестабільність	Високий завдяки ефективному нагляду та захисту споживачів
Роль держави у стимулюванні	Обмежена підтримка, податкові пільги майже відсутні	Активне стимулювання (податкові знижки, субсидії, програми підтримки)
Рівень цифровізації страхових послуг	Початковий етап (онлайн-поліси лише впроваджуються)	Високий рівень цифровізації (мобільні додатки, чат-боти, автоматизація процесів)
Регуляторне середовище	Удосконалюється, але потребує підвищення прозорості та контролю	Стабільне, з розвинутою системою державного нагляду
Інвестиційна роль страхових компаній	Обмежена, через малий обсяг акумульованих коштів	Значна – страхові компанії є важливими інституційними інвесторами
Культурне сприйняття страхування життя	Не є традиційним елементом фінансового планування	Є невід'ємною частиною фінансової культури та сімейного планування

Рис. 2.5. Порівняльна характеристика страхового ринку України

Джерело: узагальнено автором на основі [15].

Порівняно із зарубіжними країнами, український ринок страхування життя має значно скромніші масштаби та рівень проникнення. Якщо у більшості розвинених держав від 50 до 80 відсотків населення мають договори страхування життя, то в Україні ця частка залишається низькою і коливається на рівні кількох відсотків. Це пояснюється низьким рівнем фінансової грамотності, недовірою до страхових компаній, економічною нестабільністю та відсутністю дієвих механізмів державного стимулювання.

Структура страхового ринку життя в Україні також відрізняється від зарубіжних аналогів. У розвинених країнах домінують накопичувальні та інвестиційні програми, які дозволяють громадянам планувати майбутнє на десятки років уперед. В Україні ж переважають ризикові продукти, що передбачають виплату лише у разі смерті чи дожиття до певного терміну. Накопичувальне страхування життя, хоч і набирає популярності, все ще залишається маргінальним явищем, що використовується обмеженим колом клієнтів із вищим рівнем доходів.

Варто також відзначити відмінності у регуляторному середовищі. У Європі та США діяльність страхових компаній суворо контролюється державними органами, а система захисту прав споживачів є розвиненою та ефективною. В Україні ж регуляторна база перебуває на етапі удосконалення: хоча прийнято низку законодавчих змін, рівень прозорості діяльності страховиків і захист клієнтів залишаються недостатніми. Це стримує формування довіри та обмежує потенціал розвитку.

Ще одним важливим аспектом порівняння є рівень використання технологій. У країнах Європи, США чи Азії цифровізація давно стала стандартом роботи страхових компаній: онлайн-поліси, мобільні додатки, чат-боти для консультацій і автоматизовані процеси врегулювання страхових випадків є звичними явищами. В Україні такі інновації лише починають активно впроваджуватися, і хоча прогрес є, він ще не охоплює всю галузь.

Особливу роль у порівнянні слід відвести і питанню податкових стимулів. У більшості зарубіжних країн держава заохочує громадян укладати договори

страхування життя, надаючи податкові знижки або пільги. Це мотивує людей вкладати кошти у довгострокові страхові програми. В Україні ж подібні механізми не мають належного розвитку, що знижує інтерес громадян до цього виду фінансових послуг.

Таким чином, порівняльний аналіз українського ринку страхування життя із зарубіжними свідчить про значне відставання як у кількісних, так і якісних показниках. В Україні ринок поки що має низький рівень проникнення, обмежений асортимент продуктів, слабку законодавчу підтримку та недостатню цифровізацію. Водночас світовий досвід показує, що страхування життя може стати потужним інструментом соціального захисту та інвестиційного розвитку. Для України це означає необхідність активного впровадження міжнародних практик, адаптації законодавства до європейських стандартів, розширення пропозиції страхових продуктів, розвитку фінансової грамотності населення та створення сприятливого податкового середовища. Лише за таких умов український ринок страхування життя зможе наблизитися до рівня провідних світових економік та реалізувати свій значний потенціал.

Висновки до розділу 2

У результаті проведеного аналізу сучасного стану ринку страхування життя в Україні з'ясовано, що ця галузь поступово розвивається, незважаючи на складну економічну ситуацію в державі. Ринок характеризується повільним, але стабільним зростанням обсягів страхових премій, що свідчить про поступове відновлення довіри населення до страхових компаній та підвищення інтересу до особистих фінансових інструментів захисту. Дослідження показало, що ринок має високий рівень концентрації — більшу частину страхових послуг надає обмежене коло провідних компаній, які володіють значними фінансовими ресурсами та розвиненою інфраструктурою. Основними видами страхування життя залишаються змішане страхування, страхування на дожиття та

накопичувальні програми. Попри наявні позитивні тенденції, розвиток ринку стримується низьким рівнем доходів населення, нестачею фінансової грамотності, обмеженими податковими стимулами та загальною макроекономічною нестабільністю. Значний вплив на діяльність страховиків мають і наслідки воєнних дій, що знижують купівельну спроможність громадян і підвищують ризики ведення бізнесу. Водночас виявлено і позитивні зрушення: активне впровадження цифрових технологій, підвищення прозорості у роботі страхових компаній, розвиток нових страхових продуктів інвестиційного та накопичувального типу. Це свідчить про прагнення галузі адаптуватися до сучасних умов та підвищити конкурентоспроможність. Підсумовуючи, можна зазначити, що ринок страхування життя в Україні має значний потенціал для подальшого зростання. Його розвиток потребує державної підтримки, вдосконалення законодавчої бази, посилення фінансової культури населення та стимулювання участі громадян у довгострокових страхових програмах. За умови реалізації цих чинників страхування життя може стати одним із ключових елементів фінансової стабільності та соціального захисту в країні.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

3.1. Міжнародний досвід розвитку ринку страхування життя та можливості його використання в Україні

Міжнародний досвід розвитку страхування життя є надзвичайно цінним для України, оскільки саме він дозволяє не лише побачити реальні результати застосування різних моделей функціонування страхових систем, а й зрозуміти, які підходи можуть бути найефективнішими в умовах української економіки. У світі страхування життя вже давно стало не просто додатковим фінансовим інструментом, а одним із наріжних каменів соціальної безпеки та економічного розвитку. Вивчення й адаптація найкращих практик можуть допомогти Україні подолати існуючі проблеми та значно прискорити темпи зростання цього сегменту.

Досвід країн Європейського Союзу демонструє, що страхування життя може бути успішно інтегрованим у загальну систему соціального захисту. У Німеччині, Франції та Нідерландах воно стало невід'ємною частиною пенсійної системи. Там громадяни мають можливість поєднувати державне пенсійне забезпечення з приватними накопичувальними програмами страхування життя, що дозволяє їм отримувати більш високий рівень доходів після виходу на пенсію. Держава активно підтримує такі механізми через систему податкових пільг, що стимулює людей вкладати кошти у довгострокові програми. Для України цей досвід є надзвичайно важливим, оскільки вітчизняна пенсійна система відчуває постійний дефіцит, а рівень державних пенсій є вкрай низьким. Запровадження податкових стимулів та інтеграція страхування життя у накопичувальний рівень пенсійної системи могли б істотно поліпшити ситуацію.

Цікавим є і досвід Великої Британії, де страхування життя активно поєднується з інвестиційними продуктами. Тут популярними є програми unit-linked, які дозволяють не тільки забезпечити страховий захист, а й інвестувати

кошти у фондові ринки, обираючи ті інструменти, що найбільше відповідають рівню ризику та очікуваному прибутку клієнта. Подібні програми могли б стати в Україні важливим джерелом розвитку фондового ринку, який поки що залишається недостатньо розвиненим. Завдяки цьому страхування життя виконувало б не лише соціальну, а й економічну функцію, сприяючи акумуляції інвестиційних ресурсів у національній економіці.

Азійські країни демонструють ще один цікавий підхід. У Японії, Південній Кореї та Сінгапурі страхування життя розглядається як обов'язковий елемент фінансового планування. Тут існує дуже високий рівень довіри до страхових компаній, які мають бездоганну репутацію і жорстко контролюються державою. Важливим чинником є також культурна традиція турботи про майбутнє родини. Для України ця модель могла б стати прикладом формування нової фінансової культури, де страхування життя сприйматиметься не як розкіш або необов'язковий продукт, а як необхідна складова економічної безпеки кожної сім'ї.

Окремої уваги заслуговує досвід Сполучених Штатів Америки. Там страхування життя є одним із найбільших сегментів фінансового ринку. Воно включає як індивідуальні, так і колективні програми, що пропонуються роботодавцями. Значна частка страхових полісів у США оформлюється саме в межах корпоративних пакетів, що є вигідним як для працівників, так і для компаній, оскільки дозволяє формувати лояльність персоналу та зменшувати податкові зобов'язання. Впровадження аналогічних механізмів в Україні могло б стати ефективним кроком для підвищення популярності страхування життя, адже роботодавці могли б включати страхові програми до соціального пакета, мотивуючи працівників і водночас створюючи новий попит на страхові послуги.

Суттєвим елементом міжнародного досвіду є також рівень державного регулювання. У країнах ЄС та США діяльність страхових компаній контролюється дуже суворо: існують стандарти прозорості, фінансової звітності, вимоги до резервів і гарантійних фондів. Це забезпечує високий рівень довіри населення до страхових компаній. В Україні, де недовіра до фінансових

інституцій залишається однією з основних проблем, запровадження аналогічних стандартів могло б радикально змінити ситуацію.

Варто наголосити і на ролі цифровізації. У багатьох країнах страхування життя вже давно стало максимально доступним завдяки використанню онлайн-сервісів. Оформлення полісу займає кілька хвилин через мобільний додаток, консультації можна отримати у форматі онлайн, а врегулювання страхових випадків здійснюється автоматизовано. Це значно спрощує процес і робить його привабливим для сучасних клієнтів. Україна, де цифрові технології активно розвиваються, могла б скористатися цим досвідом для прискореного розвитку ринку.

Ще одним важливим аспектом міжнародного досвіду є фінансова освіта населення. У більшості розвинених країн страхові компанії, держава та громадські організації активно працюють над підвищенням фінансової грамотності. Це дозволяє громадянам усвідомлювати цінність страхування життя як інструменту захисту та інвестування. В Україні ж рівень фінансової грамотності залишається низьким, і це є однією з причин слабого розвитку ринку. Використання міжнародного досвіду у сфері освітніх програм і масових інформаційних кампаній могло б суттєво змінити ситуацію.

Таким чином, міжнародний досвід доводить, що страхування життя може виконувати одночасно кілька функцій: бути інструментом соціального захисту, стимулювати розвиток фінансових ринків, акумулювати інвестиційні ресурси та підвищувати рівень добробуту населення. Для України його використання можливе через адаптацію найкращих практик — від податкових стимулів і інтеграції страхування життя в пенсійну систему до розвитку інвестиційних програм і цифрових сервісів. Запровадження таких механізмів дозволить зробити страхування життя масовим, зрозумілим і привабливим продуктом, що, у свою чергу, сприятиме не лише соціальній, а й економічній стабільності держави.

3.2. Прогноз розвитку ринку страхування життя

Прогноз розвитку ринку страхування життя в Україні є надзвичайно актуальним питанням, адже цей сегмент фінансової системи перебуває у стані активного становлення, долаючи численні виклики та водночас відкриваючи широкі перспективи. Для того щоб оцінити можливі сценарії розвитку, слід урахувати цілий комплекс чинників – від соціально-економічної ситуації в країні до глобальних тенденцій у сфері страхування та фінансів. Важливо зрозуміти, що майбутнє страхування життя визначатиметься не лише внутрішніми процесами, але й тим, наскільки ефективно Україна зможе інтегрувати міжнародний досвід, адаптувати його до власних умов і забезпечити довіру населення до цього виду фінансових послуг.

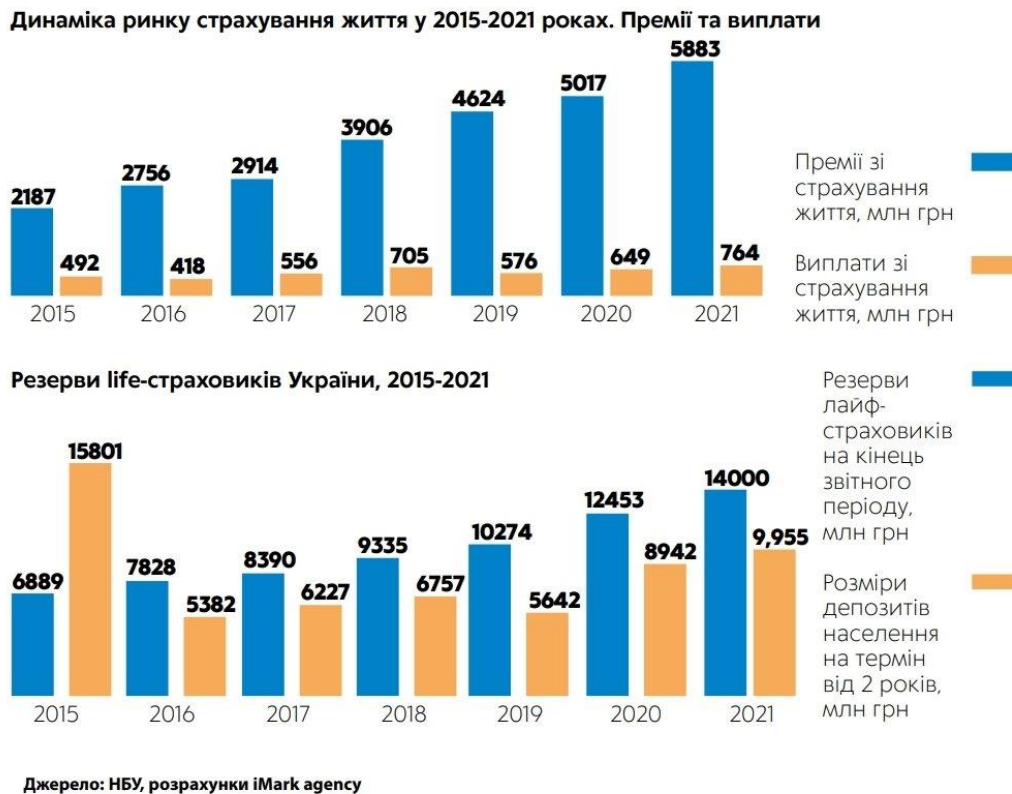

Рис. 3.1. Динаміка ринку страхування життя у 2015-2021 роках. Премії та виплати

Джерело: узагальнено автором на основі [18].

Насамперед, слід очікувати поступового зростання попиту на страхування життя серед населення. Причинами цього є як зростання усвідомленості фінансових ризиків, так і необхідність забезпечення стабільності у майбутньому.

Сучасні українці дедалі частіше замислюються про довгострокові заощадження, планування пенсійного забезпечення, фінансування освіти дітей чи створення резерву на випадок непередбачених обставин. В умовах, коли державна система соціального захисту не завжди може гарантувати достатній рівень підтримки, страхування життя стає реальним механізмом фінансової безпеки для широких верств населення. Очікується, що в найближчі роки рівень проникнення страхування життя в Україні поступово зростатиме, хоча й залишатиметься нижчим за показники розвинених країн.

Важливу роль у прогнозованому розвитку відіграватиме економічна стабільність держави. У разі зростання доходів населення, стабілізації валютного ринку та зниження рівня інфляції страхування життя стане більш доступним і привабливим. Навпаки, економічні кризи чи різкі коливання можуть уповільнити розвиток цього сегмента, адже люди в умовах невизначеності схильні відмовлятися від довгострокових фінансових зобов'язань. Однак навіть у кризових умовах страхування життя може зберігати актуальність, оскільки виконує захисну функцію та забезпечує впевненість у завтрашньому дні.

Ще одним вагомим чинником є державна політика у сфері стимулювання страхування життя. Якщо в Україні буде запроваджено податкові пільги на страхові внески, як це практикується у більшості європейських країн, попит на цей вид страхування значно зросте. Крім того, інтеграція страхування життя в пенсійну реформу дозволила б зробити його невід'ємною складовою накопичувальної пенсійної системи, що відкриває перед ринком величезні перспективи. У такому випадку страхові компанії отримають додаткові ресурси, які можна буде спрямовувати на розвиток економіки через інвестиційні механізми.

Прогноз розвитку ринку також неможливий без урахування технологічних факторів. Цифровізація вже сьогодні змінює страхування життя: з'являються мобільні додатки, онлайн-платформи, електронні поліси, автоматизовані системи врегулювання страхових випадків. У найближчому майбутньому цей процес лише прискорюватиметься. Штучний інтелект, big data та блокчейн

дозволять страховим компаніям більш точно оцінювати ризики, індивідуалізувати страхові продукти та забезпечувати вищий рівень прозорості й захисту даних. Це зробить страхування життя більш зручним, зрозумілим і привабливим для клієнтів, особливо для молодого покоління, яке активно користується цифровими сервісами.

Не менш важливим аспектом розвитку стане поява нових продуктів, орієнтованих на сучасні потреби населення. Крім класичного ризикового страхування, все більшої популярності набуватимуть накопичувальні та інвестиційні програми, а також продукти, що поєднують страхування з можливістю інвестування у фондові інструменти. Такі програми дозволять клієнтам не лише захистити себе від ризиків, а й отримувати додатковий дохід, що особливо актуально в умовах зростаючого інтересу до інвестицій. Крім того, у майбутньому можуть з'явитися спеціалізовані страхові продукти, орієнтовані на фінансування медичних витрат, освіти дітей чи навіть екологічних потреб.

Окремо слід підкреслити значення довіри до страхових компаній. Прогноз розвитку ринку напряду залежить від того, наскільки успішно страховики зможуть побудувати прозорі та стабільні відносини зі своїми клієнтами. Запровадження міжнародних стандартів звітності, посилення контролю з боку регуляторних органів та створення ефективної системи захисту прав споживачів мають стати пріоритетними завданнями. Якщо ці умови будуть виконані, населення поступово почне більше довіряти страховим компаніям, що створить сприятливі передумови для активного розвитку ринку.

У середньостроковій перспективі ринок страхування життя в Україні має шанс подвоїти чи навіть потроїти свої обсяги. Важливою передумовою для цього стане розширення клієнтської бази за рахунок молоді, яка поступово починає усвідомлювати необхідність фінансового планування. Крім того, активізація співпраці страхових компаній із роботодавцями може дати потужний поштовх до розвитку колективних програм страхування, що вже давно є нормою в країнах Заходу.

У довгостроковій перспективі, з огляду на інтеграційні процеси та поступове наближення України до європейських стандартів, можна прогнозувати трансформацію страхування життя у потужний сегмент фінансового ринку. Він здатний стати одним із головних джерел внутрішніх інвестицій, забезпечуючи стійке зростання економіки та підвищення рівня добробуту населення. З часом можна очікувати, що страхування життя в Україні наблизиться за рівнем проникнення до показників європейських країн, де цей вид страхування охоплює більшість громадян.

Таким чином, прогноз розвитку ринку страхування життя в Україні є загалом позитивним, хоча й пов'язаним із низкою викликів. У найближчі роки він визначатиметься економічними умовами, державним регулюванням, рівнем довіри до фінансових інституцій, а також швидкістю впровадження цифрових технологій. Якщо всі ці фактори будуть працювати синхронно, страхування життя зможе перетворитися на один із ключових інструментів соціального захисту, довгострокового інвестування та економічного розвитку, зробивши вагомий внесок у фінансову стабільність країни та добробут її громадян.

3.3. Стратегії удосконалення страхування життя та рекомендації для України

Стратегії удосконалення та рекомендації для України у сфері розвитку ринку страхування життя є надзвичайно важливими, оскільки саме від правильно обраних напрямів дій залежить, чи зможе цей сегмент перетворитися з відносно малорозвиненого і вузького ринку на потужний фінансовий інструмент соціального захисту, довгострокового інвестування та економічного зростання. У країнах із розвинутою економікою страхування життя виконує не лише функцію фінансового захисту населення, а й є однією з головних форм акумулювання капіталу, який спрямовується в реальний сектор. В Україні ж цей потенціал поки що не використовується повною мірою. Тому необхідні системні

кроки, що охоплюватимуть державну політику, діяльність страхових компаній, освітні ініціативи та інтеграцію міжнародного досвіду.

Напрямок удосконалення	Опис стратегії	Очікуваний ефект	Приклади реалізації
Підвищення прозорості та довіри	Впровадження суворих стандартів звітності, регулярне оприлюднення фінансової інформації страхових компаній	Збільшення довіри населення, зростання кількості страховальників	Публікація щорічних фінансових звітів, аудиторські перевірки, дотримання міжнародних стандартів (IFRS, Solvency II)
Інтеграція у пенсійну систему	Використання страхування життя як складової накопичувальної пенсійної системи	Формування додаткових пенсійних накопичень, залучення нових клієнтів	Колективні програми для працівників підприємств, співпраця з недержавними пенсійними фондами
Податкові стимули	Надання податкових пільг на страхові внески, відрахування від оподаткованого доходу	Збільшення зацікавленості населення у страхуванні життя	Законодавчі ініціативи щодо податкового заохочення страхових внесків
Розвиток фінансової грамотності	Освітні програми, семінари, інформаційні кампанії про страхування життя	Підвищення обізнаності населення, формування культури фінансового планування	Вебінари, лекції у навчальних закладах, просвітницькі проекти у ЗМІ
Інноваційні страхові продукти	Створення комбінованих полісів, накопичувальних та інвестиційних програм	Розширення вибору для клієнтів, підвищення конкурентоспроможності компаній	Unit-linked продукти, програми «страхування + інвестиції», медичне та освітнє страхування
Цифровізація страхових послуг	Впровадження онлайн-платформ, мобільних додатків, автоматизованих систем врегулювання випадків	Зручність для клієнтів, зниження витрат на операції, підвищення швидкості обслуговування	Електронні поліси, чат-боти для підтримки клієнтів, онлайн-калькулятори страхових премій

Рис. 3.2. Стратегії удосконалення страхування життя та рекомендації

Джерело: узагальнено автором на основі [19].

Одним із ключових стратегічних напрямів удосконалення є підвищення рівня довіри населення до страхових компаній. Нині однією з найбільших проблем є недовіра до фінансових установ загалом, що значною мірою зумовлена попередніми кризами, випадками банкрутств і відсутністю дієвих механізмів захисту прав споживачів. Для подолання цієї проблеми необхідно запроваджувати суворі стандарти прозорості та звітності, що відповідатимуть міжнародним практикам. Страхові компанії мають регулярно публікувати зрозумілу для населення інформацію про свою діяльність, фінансову стійкість, резерви та виконання зобов'язань. Водночас держава повинна посилити регуляторну функцію, забезпечуючи ефективний контроль за ринком і створюючи гарантійні механізми виплат у випадках неплатоспроможності окремих компаній.

Важливим стратегічним кроком є також інтеграція страхування життя у систему пенсійного забезпечення. Україна вже багато років обговорює впровадження накопичувального рівня пенсійної системи, однак цей процес

постійно відкладається. Водночас міжнародний досвід доводить, що страхові компанії можуть і повинні відігравати ключову роль у забезпеченні додаткових пенсійних доходів. Створення умов для співпраці між державою, недержавними пенсійними фондами та страховими компаніями дозволило б сформувати потужний сегмент довгострокових накопичень, що одночасно забезпечував би соціальний захист громадян і формував інвестиційний ресурс для економіки.

Не менш важливим є питання податкових стимулів. У більшості розвинених країн страхування життя активно підтримується державою через систему пільг: страхувальники можуть відносити страхові внески на зменшення оподаткованого доходу, отримувати компенсації або користуватися іншими механізмами заохочення. В Україні такі інструменти практично відсутні, що знижує мотивацію населення укладати довгострокові договори. Запровадження податкових стимулів могло б істотно збільшити попит на страхування життя, зробивши його доступнішим і вигіднішим для широкого кола громадян.

Стратегії удосконалення ринку неможливо уявити без активного розвитку фінансової грамотності населення. Багато українців просто не розуміють сутності страхування життя, плутають його з іншими видами страхування або вважають непотрібною витратою. Тому страховим компаніям спільно з державними та громадськими структурами необхідно розгорнути масштабні інформаційні та освітні кампанії, які пояснюватимуть, як працює страхування життя, які його переваги, і чому воно є важливим елементом фінансової безпеки. Особливу увагу варто приділяти молоді, адже саме це покоління визначатиме довгостроковий розвиток ринку.

Ще однією перспективною стратегією є розвиток сучасних страхових продуктів, які б відповідали новим потребам суспільства. В Україні досі домінують класичні ризикові поліси, тоді як у світі популярними є накопичувальні та інвестиційні програми, unit-linked продукти, комбіновані поліси, що поєднують захист і накопичення. Впровадження таких інноваційних продуктів дало б змогу залучити ширше коло клієнтів і зробити страхування життя більш гнучким та корисним інструментом.

Особливу увагу слід приділити цифровізації страхового ринку. У світі дедалі більше компаній переходять на електронні поліси, мобільні додатки, чат-боти та автоматизовані сервіси врегулювання страхових випадків. Це не лише знижує витрати, а й робить страхові послуги зручнішими й доступнішими. Україна, де цифрові технології активно розвиваються і користуються популярністю серед населення, має унікальну можливість швидко інтегрувати сучасні технології у сферу страхування життя, створюючи конкурентні переваги для власного ринку.

Global Digital Insurance Platform Market

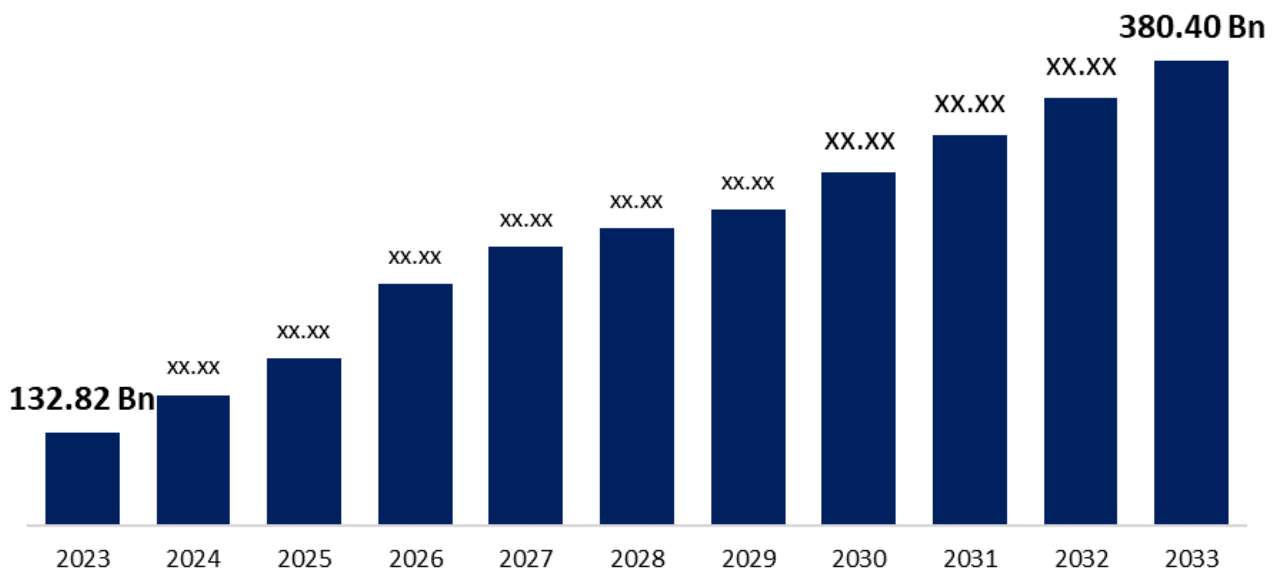

Рис. 3.3. Глобальний ринок цифрових страхових платформ

Джерело: узагальнено автором на основі [22].

Ще одним важливим аспектом удосконалення є розвиток партнерства між страховими компаніями та роботодавцями. Корпоративне страхування життя може стати потужним драйвером зростання, оскільки воно дозволяє охоплювати великі групи населення і водночас підвищує соціальну відповідальність бізнесу. Якщо держава створить умови для вигідного впровадження корпоративних програм страхування (наприклад, через податкові пільги для компаній-

роботодавців), це стимулюватиме поширення страхових продуктів серед працівників та їхніх сімей.

Нарешті, важливою рекомендацією є активне використання міжнародного досвіду. Україна має можливість запозичувати найкращі практики з країн ЄС, США, Японії чи Південної Кореї, де страхування життя охоплює більшість населення і відіграє стратегічну роль у фінансовій системі. Це стосується і законодавчої бази, і податкових стимулів, і розвитку нових продуктів, і цифрових рішень. Адаптація цих практик до українських умов дозволить не лише підняти ринок на новий рівень, а й забезпечити інтеграцію України у світову фінансову систему.

Таким чином, стратегії удосконалення та рекомендації для України у сфері страхування життя повинні базуватися на комплексному підході, що охоплюватиме одночасно кілька напрямів: підвищення довіри та прозорості, інтеграція в пенсійну систему, впровадження податкових стимулів, розвиток фінансової грамотності, створення інноваційних продуктів, цифровізація, розвиток корпоративних програм і використання міжнародного досвіду. Лише за умови послідовної реалізації цих стратегій ринок страхування життя в Україні зможе розкрити свій потенціал, перетворившись на потужний інструмент економічної стабільності та соціального захисту населення.

Висновки до розділу 3

Проведений аналіз показав, що ринок страхування життя має значний потенціал зростання, однак його реалізація стримується рядом факторів: низьким рівнем доходів населення, недостатньою поінформованістю громадян про переваги страхових програм, нестабільною економічною ситуацією та обмеженою державною підтримкою. Для активізації розвитку страхування життя необхідним є удосконалення нормативно-правової бази, зокрема створення сприятливих умов оподаткування, запровадження системи

державного стимулювання довгострокових страхових програм і посилення контролю за фінансовою стійкістю страхових компаній.

Перспективними напрямками розвитку галузі є цифровізація страхових послуг, розширення асортименту страхових продуктів інвестиційного типу, інтеграція страхування життя у пенсійну систему, а також розвиток партнерських програм із банками та роботодавцями. Важливим чинником виступає підвищення фінансової грамотності населення, адже саме вона формує довіру до страхових інститутів і стимулює попит на страхові послуги.

Отже, подальший розвиток страхування життя в Україні залежить від узгоджених дій держави, страховиків та громадян. Впровадження комплексних заходів щодо вдосконалення законодавчого регулювання, підвищення прозорості ринку, цифрової трансформації та розвитку інноваційних продуктів сприятиме зміцненню фінансової системи, підвищенню добробуту населення і формуванню ефективної системи соціального захисту.

ВИСНОВКИ

Страховання життя — це не просто окремих сегмент фінансового ринку, а один із ключових інструментів формування економічної стабільності та соціального добробуту суспільства. Аналізуючи розвиток цього напрямку в Україні, можна дійти висновку, що він перебуває на етапі становлення, має значний нереалізований потенціал і водночас стикається з численними проблемами та викликами.

Розгляд теоретичних основ страхування життя показав, що цей вид страхування виконує не лише функцію фінансового захисту громадян у разі настання непередбачуваних життєвих обставин, але й є важливим механізмом накопичення коштів, формування довгострокових інвестиційних ресурсів та підвищення рівня фінансової культури населення. У багатьох країнах світу страхування життя стало фундаментом стабільної економіки, адже воно дозволяє поєднати інтереси держави, бізнесу та громадян.

Аналіз сучасного стану українського ринку страхування життя виявив його низьку частку у структурі страхового сектору, недостатню активність компаній, низький рівень довіри населення та обмежене поширення страхових продуктів. Попри позитивні тенденції зростання в окремі періоди, ринок залишається вразливим до економічних криз, політичної нестабільності та військових загроз. Це свідчить про потребу у комплексному реформуванні системи, яка має стати надійною опорою для громадян та економіки.

Загальні тенденції розвитку ринку вказують на поступове зростання попиту на страхування життя, що зумовлено підвищенням інтересу до довгострокових фінансових інструментів, інтеграцією цифрових технологій та поступовим зростанням фінансової грамотності населення. Водночас ці процеси потребують значного підсилення з боку держави та бізнесу, оскільки без системної підтримки ринок не зможе розвиватися достатньо швидкими темпами.

Динаміка та структура страхового ринку України свідчать про те, що сегмент страхування життя поки що суттєво поступається іншим видам

страхування, насамперед автострахуванню та медичному страхуванню. Проте саме страхування життя має найбільший потенціал для довгострокового зростання, оскільки воно пов'язане з формуванням стабільних накопичень і залученням значних інвестиційних ресурсів.

Основні проблеми та виклики розвитку ринку охоплюють низький рівень довіри до страхових компаній, відсутність дієвих гарантій для страхувальників, слабку інтеграцію страхування життя у пенсійну систему, недостатню підтримку з боку держави, низький рівень фінансової грамотності населення, а також обмежену пропозицію інноваційних страхових продуктів. Додатковим негативним чинником є вплив війни та економічної нестабільності, які зменшують можливості громадян робити довгострокові заощадження.

Порівняльний аналіз із зарубіжними ринками показав, що в Україні рівень проникнення страхування життя у рази нижчий, ніж у країнах Європейського Союзу, США чи Азії. Там страхування життя охоплює мільйони людей, забезпечує значні податкові надходження та є одним із головних джерел інвестицій. Водночас цей досвід доводить, що ефективний розвиток ринку можливий лише за умови поєднання кількох факторів: прозорого законодавства, державних стимулів, високої фінансової культури населення та активного впровадження інновацій.

Міжнародний досвід демонструє широкий спектр інструментів, які Україна може адаптувати: податкові пільги для страхувальників, активне використання накопичувальних і інвестиційних програм, інтеграція страхування життя у пенсійну систему, цифровізація послуг та розвиток корпоративного страхування. Використання цього досвіду дозволить не лише підняти український ринок на новий рівень, але й зробити його конкурентоспроможним у глобальному вимірі.

Прогноз розвитку ринку страхування життя в Україні свідчить про те, що за умови впровадження належних реформ, створення сприятливих законодавчих і економічних умов, посилення довіри населення та інтеграції міжнародних практик цей сегмент може стати одним із драйверів економічного зростання. У

перспективі він здатний забезпечити стабільне збільшення обсягів страхових премій, розширення асортименту страхових продуктів, зростання інвестиційного потенціалу та формування культури фінансової відповідальності серед громадян.

Стратегії удосконалення та рекомендації для України включають комплексний підхід, що охоплює кілька ключових напрямів: підвищення прозорості та довіри, розвиток законодавчої бази, створення податкових стимулів, впровадження інноваційних страхових продуктів, активну цифровізацію, розбудову корпоративного страхування та підвищення рівня фінансової грамотності населення. Лише їхня послідовна реалізація дасть можливість українському ринку страхування життя вийти на якісно новий рівень.

Узагальнюючи проведені дослідження, можна зробити висновок, що страхування життя в Україні сьогодні стоїть на перехресті двох шляхів: воно може залишитися малорозвиненим сегментом із обмеженим впливом на економіку, або ж, за умови активних реформ та впровадження міжнародного досвіду, перетвориться на потужний механізм соціального захисту й економічного розвитку. Другий шлях є більш перспективним і стратегічно необхідним для України, адже він сприятиме зміцненню фінансової стабільності держави, зростанню рівня добробуту населення та інтеграції у світову фінансову систему.

Таким чином, страхування життя є не лише фінансовим інструментом, а й фундаментальною складовою сталого розвитку країни. Його удосконалення та активний розвиток стануть важливим кроком на шляху до побудови сильної, стабільної та економічно розвиненої України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Melnychuk Y., Slatvinskyi M. Організаційні та правові засади страхування життя в Україні URL: [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3\(6\).2018.156316](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(6).2018.156316). eh.udpu.edu.ua
2. Хоменко В. Ринок страхування життя України та його вплив на стійкість фінансової системи. Київ: КНЕУ, 2024. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/40417ad3-605e-48e4-b4d0-55ac657f9ff2> ir.kneu.edu.ua
3. Коваль В. Розвиток страхування життя в Україні. Київ: КНЕУ, 2023. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/8f5e39dc-5e96-4eb4-83ff-60e6c39ac274> ir.kneu.edu.ua
4. Вихор В. Ринок страхування життя в Україні. Київ: КНЕУ, 2023. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/a8fa3822-e2c9-43a1-b415-6fcac26eb95e> ir.kneu.edu.ua
5. Ринок страхування життя України у 1 кварталі 2024: премії зросли до 1,3 млрд грн — Insurance TOP. *Форіншурер*, 23 липня 2024. URL: <https://forinsurer.com/news/24/07/23/44052> forinsurer.com
6. Стешенко О., Гамора В. Дослідження ринку страхування життя в Україні в умовах євроінтеграції. *Проблеми і перспективи розвитку підприємств.*, 2019. URL: <https://doi.org/10.30977/PPB.2226-8820.2019.23.0.210> ppb.khadi.kharkov.ua
7. Кривенко Ю. Розвиток страхового ринку України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2024. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-142> economyandsociety.in.ua
8. Полищук Є., Маюрченко В. Розвиток страхування життя України та країн Європи. *Чорноморський держ. ун-т ім. Петра Могили*. 2020. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/d8d15ee9-28a3-4a60-b845-a33507f3fea4> ir.kneu.edu.ua
9. Розвиток ринку послуг зі страхування життя в умовах нестабільної економіки України — UNIVERSUM. URL: <https://archive.liga.science/index.php/universum/article/view/600> Liga Science Archive

10. Артюх Т.Страховання життя в умовах сучасного страхового ринку України. ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». 2011. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/items/22b12d16-576c-471e-ab7e-7e1f2bb2ae4a> ir.kneu.edu.ua
11. Largest Life Insurance Companies in Ukraine – Beinsure. URL: <https://beinsure.com/ranking/top-largest-life-insurance-companies-ukraine/> beinsure.com
12. Aon and Marsh McLennan Urge (Re)Insurance Industry to Support Ukraine’s Economic Resilience. URL: [https://www.insurtechinsights.com/aon-and-marsh-mclennan-urge-reinsurance-industry-to-support-ukraines-economic-resilience/Insurtech Insights](https://www.insurtechinsights.com/aon-and-marsh-mclennan-urge-reinsurance-industry-to-support-ukraines-economic-resilience/Insurtech%20Insights)
13. Swiss Re Institute “Sigma 5/2024: Global economic and insurance market outlook”. URL: <https://www.swissre.com/institute/research/sigma-research/sigma-2024-05-global-economic-insurance-outlook-growth-geopolitics.html> [swissre.com](https://www.swissre.com)
14. Life Insurance Market Overview (MetLife Ukraine country profile). URL: https://www.metlife.ua/content/dam/metlifecom/ua/PDFs/business/employeebenefits/eb-news/MetLife-ACC-Country_profile-2018-en.pdf [metlife.ua](https://www.metlife.ua)
15. The impact of war on Ukraine’s insurance market. URL: <https://insuranceeurope.eu/news/3222/denis-yastreb-a-frontline-perspective-the-impact-of-war-on-ukraine-s-insurance-market> [Insurance Europe](https://insuranceeurope.eu)
16. Ukraine: Life insurance premium volume (% of GDP). URL: https://www.theglobaleconomy.com/Ukraine/life_insurance_volume/ [TheGlobalEconomy.com](https://www.theglobaleconomy.com)
17. Life Insurance Premium Volume to GDP for Ukraine (FRED). URL: <https://fred.stlouisfed.org/series/DDDI09UAA156NWDB> [FRED](https://fred.stlouisfed.org)
18. Global Insurance Market Report (GIMAR) 2024. URL: <https://www.iais.org/uploads/2024/12/Global-Insurance-Market-Report-2024.pdf> [iais.org](https://www.iais.org)
19. Global Insurance Market Report (GIMAR) 2025 mid-year update. URL: <https://www.iais.org/uploads/2025/06/Global-Insurance-Market-Report-2025-mid-year-update.pdf> [iais.org](https://www.iais.org)

20. Insurance market report 2024 (Switzerland / FINMA). URL: <https://www.finma.ch/en/~media/finma/dokumente/dokumentencenter/myfinma/20250903-versicherungsmarktbericht-2024.pdf> [finma.ch](https://www.finma.ch)
21. Allianz Global Insurance Report 2025: Rising demand for protection. URL: https://www.allianz.com/content/dam/onemarketing/azcom/Allianz_com/economic-research/publications/specials/en/2025/may/2025-05-27-global-insurance-report.pdf [Allianz.com](https://www.allianz.com)
22. Ukraine, 3Q 2024: non-life grew by 12%, while life insurance – by almost 14%. URL: <https://www.xprimm.com/STATISTICS--UKRAINE-3Q2024-non-life-grew-by-12--while-life-insurance--by-almost-14-articol-34-22636.htm> [xprimm.com](https://www.xprimm.com)
23. Ukraine Life Insurance Market (2025-2031) | Trends, Outlook ... URL: <https://www.6wresearch.com/industry-report/ukraine-life-insurance-market> [6Wresearch](https://www.6wresearch.com)
24. Overview of the insurance market of Ukraine for the first half of 2024. URL: <https://sb-malakut.com.ua/en/overview-of-the-insurance-market-of-ukraine-for-the-first-half-of-2024-premiums-increased-to-uah-24-2-billion/> [СБ МАЖАКУТ](https://sb-malakut.com.ua)
25. Insurance as a Critical Enabler for Investing in Ukraine – CSIS. URL: <https://www.csis.org/analysis/insurance-critical-enabler-investing-ukraine> [CSIS](https://www.csis.org)
26. Insurance Product Sales Management and the State of the Life Insurance Market in Ukraine. URL: <https://journals.oa.edu.ua/Economy/article/view/4236> journals.oa.edu.ua
27. Market reviews – HACV (National Association of Insurers of Ukraine). URL: <https://nasu.com.ua/en/market-reviews/> nasu.com.ua
28. Ukraine’s insurance market continues to recover, showing steady growth. URL: <https://ubn.news/ukraines-insurance-market-continues-to-recover-showing-steady-growth/> [UBN](https://ubn.news)
29. Life insurance market to surge globally, says Swiss Re report. URL: <https://www.insuranceerm.com/news-comment/life-insurance-market-to-surge-globally-says-swiss-re-report.html> [insuranceerm.com](https://www.insuranceerm.com)

30. Sigma 2/2025: World insurance: a riskier, more fragmented ... URL:
<https://www.swissre.com/institute/research/sigma-research/sigma-2025-02-world-insurance-riskier-fragmented-world.html> [swissre.com](https://www.swissre.com)